

*Эрмекова Г.М.***ЗАМАНБАП ДҮЙНӨЛҮК МИГРАЦИЯЛЫК ПРОЦЕССТЕР
ЖАНА АНЫН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ***Эрмекова Г.М.***СОВРЕМЕННЫЕ МИРОВЫЕ МИГРАЦИОННЫЕ
ПРОЦЕССЫ И ЕЁ ОСОБЕННОСТИ***G.M. Ermekova***MODERN WORLD MIGRATION PROCESSES
AND FEATURES**

УДК: 314.15:331

Макалада дүйнөлүк экономиканын ааламдашуусунун заманбап шарттарындагы жумушчу күчүнүн эл аралык миграциясынын масштабы, ролу жана мааниси каралат. Миграциялык калктын санын бекемдөөдө глобалдык процесстерди күчөтүү үчүн глобалдык келишимдерди жана глобалдык маселелерди колдонуу керектигин макалада каралат. Ааламдашуу шартында дүйнө жүзүндөгү кедейчиликти кыскартуунун бир себеби болуп, ачык фактылар тышкы эмгек мигранттардын өнүгүүсүнө өбөлгөлөрдү түзөт. Калктын миграциясы объективдүү чындык жана бүткүл дүйнө жүзү боюнча жалпы мыйзамдарга баш-иет. Миграциялык процесстердин ылдамдыгы илим менен техниканын өнүгүшүндөй тездикте өсүүдө.

Негизги сөздөр: калк, миграция, ааламдашуу, эл аралык миграция, эмгек экспорту, акча которуулар, өнүгүү.

В статье рассматриваются масштабы, роль и значение международной миграции рабочей силы в современных условиях глобализации мировой экономики. Делается вывод, что усиление глобализационных процессов способствует интенсификации миграции населения, а это требует применения глобальных подходов и принятия глобальных решений. В условиях глобализации создаются предпосылки, благоприятствующие развитию внешней трудовой миграции, которая все ярче выступает как фактор снижения уровня бедности в планетарном масштабе. Миграция населения является объективной реальностью и подчиняется во всем мире общим закономерностям. Скорости миграционных процессов нарастают стремительно с прогрессом науки и техники.

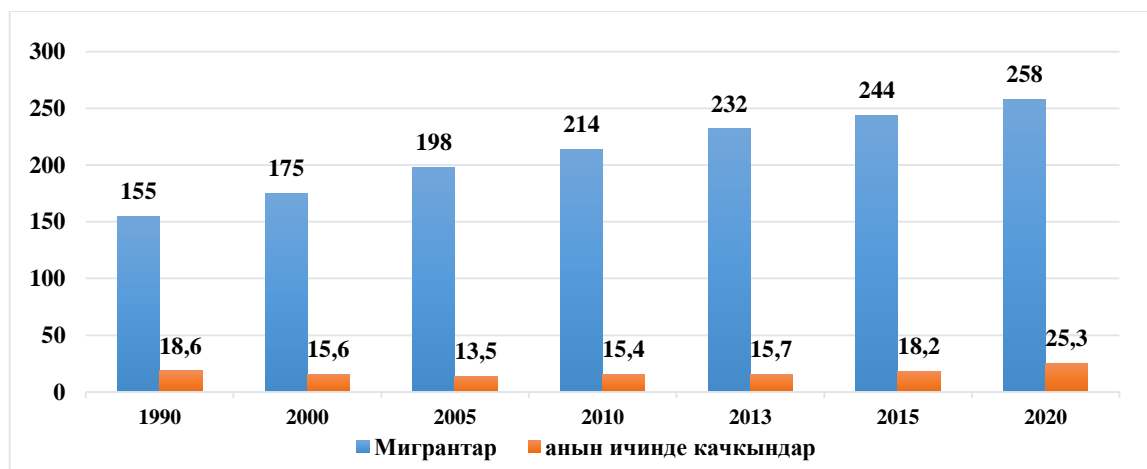
Ключевые слова: население, миграция, глобализация, международная миграция, экспорт рабочей силы, денежные переводы, развитие.

The article examines the scale, role and significance of international labor migration in the modern conditions of the global economy globalization. It is concluded that the strengthening of globalization processes contributes to the intensification of population migration, and this requires the use of global approaches and global decision - making. In the context of globalization, conditions are being created that favor the development of external labor migration, which is increasingly becoming a factor in reducing the level of poverty on a global scale. Population migration is an objective reality and is subject to general patterns all over the world. The speed of migration processes increases rapidly with the progress of science and technology.

Key words: population, migration, globalization, international migration, labor exports, remittances, development.

Адамзат цивилизациясы жаңы кылымга глобалдык тынчтык феноменин билүү менен кадам таштады. Бул дүйнөдө эл аралык миграция жыл сайын активдешүүдө. Анын үстүнө миграциялык процесстердин күчөшү постсоветтик мейкиндикте же Европа Биримдигинде гана эмес, бүткүл дүйнө жүзүндө жүрүп жатат. XX кылымдын 90-жылдарынын башынан бери миграциялык кыймылдардын масштабы болуп көрбөгөндөй масштабга ээ болду.

Бириккен Улуттар Уюмунун Калкты жайгаштыруу бөлүмүнүн маалыматы боюнча, XXI-кылымдын башында дүйнө коомчулугунун 218 өлкөнүн миграция жүгүртүлүшүнө "тартылып", бүгүнкү күндө бул процесстин катышпаган мамлекеттеринин дээрлик калгандары жок. 2018-2019-жылы эл аралык мигранттардын саны 258 миллионго жетти, бул 2015-жылга салыштырмалуу 14 миллионго көп [1].

1-сүрөт. Дүйнөдөгү эл аралык мигранттардын саны (качкындарды кошкондо), миллион адам.

Мигранттардын жалпы санынын 48% аялдар түзөт, алардын 36,1 миллионго жакыны балдар, 4,4 миллиону эл аралык студенттер жана 150,3 миллиону эмгек мигранттары.

Эгерде эл аралык миграциянын өсүү темпи мурунку 20 жылдагыдай болсо, анда 2050-жылга чейин мигранттардын саны 405 миллионго жетиши мүмкүн. Бирок, эл аралык мигранттардын дүйнө жүзүнүн жалпы жашоочуларынын үлүшү акыркы он жылдыктарда дээрлик өзгөрүүсүз калган: 3,4% 2018-жылы, 2000-жылы 2,8% жана 1980-жылы 2,3%.

Илгертен бери адамдар бир жерден экинчи жерге көчүп келишкен. Айрымдары жакшы жумуш издөө, билим алуу, экономикалык артыкчылыктарды издөө же үй-бүлөнү бириктирүү максатында көчүп кетишсе, башкалары чыр-чатактардан, терроризмден же адам укуктарын бузуудан качууга аргасыз болушат. Климаттын өзгөрүшүнүн, табигый кырсыктардын же башка экологиялык факторлордун кесепетинен улам, адамдардын саны өсүүдө. Миграция кимдер бирөөнүн тандоосу, ал эми кээ бирлери үчүн өмүр менен өлүм маселеси [2].

Бүгүнкү күндө дүйнө жүзү боюнча мажбурлап көчүрүлгөн 68 миллион адам бар, алардын 25,4 миллиону качкындар, 3 миллиону баш-калалоо издегендер жана 40 миллиондон ашуун адам жер которгондор түзөт.

Мигранттар буга чейин кабыл алуучу өлкөлөрдүн жана келип чыккан өлкөлөрдүн өнүгүүсүнүн маанилүү, көбүнчө көзкарандысыз факторуна айланган. Бир катар учурларда, калктын миграциясына демографиялык же экономикалык маселелерин чечүүгө умтулган мамлекеттер же ири бизнес түрткү берет.

Дүйнөдө экономикалык жана укуктук мейкиндик бир аз ачык болгондон кийин, адамдардын жашоо шарты жакшы өлкөлөргө көчүп кетиши табигый нерседей сезилет [3].

Мигранттарды туруктуу жашаган жерин же жарандыгын алмаштырууга мажбурлоонун себептери ар башка, алар экономикалык, согуштар, саясий чыр-чатактар, табигый жана техногендик мүнөздөгү ачкачылыктын, эпидемиянын же өзгөчө кырдаалдардын кесепеттери. Мындан тышкары, мигрантты өзгөртүү, үй-бүлө же башка жеке себептер каалоосу түртүшү мүмкүн.

Азыркы учурда дүйнөдө ар кайсы өлкөлөрдөн келген көптөгөн мигранттар үчүн жагымдуу болгон белгилүү бир борборлор пайда болду. Алардын катарына Европа Бирлигинин экономикалык жактан өнүккөн мамлекеттери, АКШ, Канада, Австралия, Жакынкы Чыгыштын мунай өндүрүүчү өлкөлөрү кирет. Азыр мигранттардын эң көп саны Европада, андан кийин Азия жана Түндүк Америка жашайт.

Бардык мигранттардын дээрлик 31% Азияда, 30% Европа, 26% Америка, 10% Африка жана 3% Океанияда жашашат.

Иммигранттарды кабыл алууда биринчи орунду АКШ ээлейт, ага дүйнөдөгү бардык мигранттардын 20% туура келет, ал эми Россия 7,6% менен кийинки орунда турат.

Дүйнөлүк банктын болжолунда, Россияда 12 миллионго жакын гастарбайтер бар. Ал эми Россиянын Федералдык салык кызматынын эсептөөлөрү боюнча - 7 миллион, анын ичинен 4 миллионго жакын чет өлкөлүк жарандар мыйзамдуу түрдө иштешет, алар, эреже катары, КМШ өлкөлөрүнөн жана Түштүк-

Чыгыш Азиядан келишет. Мигранттардын жалпы саны жана эл аралык миграциянын башка сандык параметрлери болжолдуу эсептөөлөргө гана негизделет. Мындай кырдаал ушул тармак жөнүндө алгачкы маалыматтарды чогултуучу ишенимдүү тутумдун жоктугунан жана мыйзамсыз миграциянын кеңири өнүгүшүнөн улам келип чыгууда.

Адистердин айтымында, эл аралык кыймылдын жалпы көлөмү тездик менен өсүп жатат. Эл аралык миграция буга чейин болуп көрбөгөн масштабда.

Практика көрсөткөндөй, эл аралык миграция агымынын багыттары туруктуу эмес. XX кылымдын биринчи үчтөн бир бөлүгүндө, АКШга бардык эмигранттардын жарымынан көбү агылган. Калган мигранттар болжол менен Британиянын доминиондоруна (Канада, Австралия, Жаңы Зеландия, Түштүк Африка) жана Латын Америкасы өлкөлөрүнө (Аргентина, Бразилия ж.б.) ортосунда бирдей бөлүнүшкөн. Экинчи Дүйнөлүк согуштан кийин, миграциянын масштабынын өсүшү, анын артыкчылыктуу багыттарынын олуттуу өзгөрүшү менен коштолду. АКШ жана Канада менен катар миграция агымы Батыш Европада, айрыкча ЕЭК өлкөлөрүнө багыттала баштады [4].

Азыркы учурда миграция агымы ушунчалык интенсивдүүлүккө жетти, алар менен байланышкан өзгөрүүлөр чыныгы революция катары мүнөздөлүшү

мүмкүн. Эл аралык мигранттардын санынын өсүшүнүн көпчүлүгү 2000-2010-жылдарга туура келип, ал жыл сайын орто эсеп менен 4,6 миллион адамга (2,3%) көбөйгөн. 1990-2000-жылдары жылдык орточо өсүш 2,0 млн адамды (1,2%), ал эми 2010-2018-жылдары 3,6 млн адамды (1,6%) түзгөн.

Эл аралык мигранттардын көпчүлүгү (59%) дүйнөнүн өнүккөн өлкөлөрүндө жашашат. Өнүккөн өлкөлөрдө жашаган эл аралык мигранттардын жалпы санынын (135,6 млн) 60% (81,9 млн) башка өнүккөн өлкөлөрдө төрөлгөн, калган 40% (53,7 млн) өнүгүп келе жаткан өлкөлөрдөн (2-сүрөт).

Өнүгүп келе жаткан өлкөлөрдө жашаган эл аралык мигранттардын жалпы санынын (95,9 млн.) 86% (82,3 млн) башка өнүгүп келе жаткан өлкөлөрдөн, ал эми 14% (13,7 млн) гана өнүккөн өлкөлөрдөн келишет.

Чет өлкөлүк жумушчу күчтү колдонуу кадимки көбөйүү процесси үчүн эчактан бери алмаштыргыс шарт болуп келген. Чет элдик жумушчуларды жигердүү иштеткен өлкөлөрдө экономиканын бүт тармактары эмгек импортуна көз каранды. Францияда иммигранттар курулушта иштегендердин 1/4 бөлүгүн, унаа өнөр жайында 1/3 түзөт; Бельгияда, шахтерлордун жарымы; Швейцарияда - бардык курулуш жумушчуларынын 40% ж.б.

Көздөгөн аймактарда	Келип чыккан аймактар								Региондук дайындоону бекитүү,%
	Африка	Азия	Европа	Латын Америка	Түндүк Америка	Океяндар	Башкалар	Баардыгы	
Африка	15,3	1,1	0,8	0,0	0,1	0,0	1,4	18,6	82
Азия	4,6	53,8	7,6	0,7	0,6	0,1	3,4	70,8	76
Европа	8,9	18,6	37,8	4,5	0,9	0,3	1,3	72,8	52
Латын Америка	0,0	0,3	1,2	5,4	1,3	0,0	0,2	8,5	64
Түндүк Америка	2	15,7		25,9	1,2	0,3	0,0	53,1	2
Океяндар	0,5	2,9		0,1	0,2	1,1	0,1	7,9	14
Баардыгы	31,3	92,5		36,7	4,3	1,9	6,4	231,5	
Региондук дайындоону бекитүү,%	49	58		15	28	58			

2-сүрөт. Эл аралык мигранттардын келип чыгышы (туулгандыгы, жарандыгы) жана барган жери (жашаган жери) боюнча бөлүштүрүлүшү, 2018-жыл, миллион адам.

Көбүрөөк эмгекти жогорку сапаттагы орнотморго жылдыруу дүйнөлүк ИДПны көтөрөт. Квалификациясынын бардык деңгээлдериндеги мигранттар инновация жана ишкердүүлүк жолу мененби же жергиликтүү жашоочуларды жогору баалуу жумушка бошонуу жолу менен болобу, буга өз салымын кошушат. Чындыгында, мигранттар дүйнө калкынын 3,4%

гана түзөт, бирок УСЭ изилдөөлөрү көрсөткөндөй, алар глобалдык ИДПнын 10% түзөт.

2018-жылы алар глобалдык ИДПга болжол менен \$6,7 триллион доллар кошушкан, бул алардын келип чыккан өлкөлөрүндө өндүрүлгөндөн болжол менен \$ 3 трлн. Өнүккөн өлкөлөр бул натыйжанын 90% ашыгын билишет.

Мисалы, 2018-жылы Москва бюджетине эмгек мигранттарына патент сатуудан 17 миллиард рубль түшкөн. Ал эми жалпысынан Россия Федерациясында - 57 млрд. 2015-жылы Москва шаарынын эмгек иш-мердүүлүгүнө патент сатуудан түшкөн кирешеси борбордо жайгашкан мунай компанияларынын кирешесинен ашып түштү. Бул тууралуу Москва шаарынын мэри Сергей Собянин билдирди. Улуттук илимдер академиясы, Инженердик жана медицина, Иммиграциянын экономикалык жана финансылык таасири (АКШ) тарабынан берилген отчетто, 2015-2018-жылдар аралыгында иммигрант жумушчуларынын салымдары менен шартталган ИДПнын өсүшү 2 триллион долларды түздү [5].

Мисалы, 1990-2010-жылдар аралыгында, иммигранттардан өнүгүп келе жаткан өлкөлөргө акча

которуулардын жалпы көлөмү он эседен ашык көбөйүп, жылына 328 млрд АКШ долларын түзгөн - бул түздөн-түз чет элдик инвестициялардын (490 млрд. АКШ доллары) күтүлүп жаткан агымынын жарымынан көбү. жана аларга берилген өнүгүү боюнча расмий жардамдын көлөмүнөн дээрлик 3 эсе көп (119 миллиард доллар).

2018-2019-жылы Дүйнөлүк Банк Европа жана Борбордук Азиядагы экономикалык кырдаалга “Миграция жана мобилдүүлүк” темасында кезектеги обзорун жарыялады. ИДПнын түзүмүндө акча которуулар боюнча төмөнкү өлкөлөр алдыңкы орунда турат (3-сүрөт).

Дүйнөлүк Банктын маалыматы боюнча, 2018-2019-жылдары мигранттардан өнүгүп келе жаткан өлкөлөргө акча которуулар 500 миллиард АКШ долларынан ашты.

3-сүрөт. Дүйнө өлкөлөрү - акча которуулар боюнча лидерлер, ИДПга карата%, 2018-2019-жж.

Анын үстүнө, бул учурда биз расмий катталган которуулардын суммалары жөнүндө гана сөз кылабыз. Россия Федерациясынын Улуттук Экономикалык Университетинин Экономика Жогорку Мектебинин Эл аралык уюмдар жана эл аралык кызматташуу институтунун адистеринин айтымында, расмий жана расмий эмес каналдар аркылуу жиберилген акча каражаттарынын чыныгы көлөмү көрсөтүлгөн суммадан 1,5 эсе ашып кетиши мүмкүн. Иммигранттардын өз өлкөлөрүнө акча которуусунун негизги булагы АКШ (жыл сайын болжол менен 123 миллиард доллар) жана Сауд Аравия (28 миллиард доллар) болуп саналат. Мигранттардын акча которууларынын негизги алуучулары - Индия, Кытай жана Филиппиндер [6].

Глобалдашуу процесстеринин күчөшү калктын

миграциясынын активдешүүсүнө өбөлгө түзөт. Азыр көптөгөн адамдар өз өлкөсүнөн эркин чыгып, башка өлкөгө эркин кирүүгө мүмкүнчүлүк алышты. Натыйжада, эл аралык эмгек рыногундагы жаңы эмгек мамилелеринин палитрасы жалпысынан эл аралык экономикалык мамилелердин ажырагыс атрибуту болуп калды. Жумушчу күчүнүн эл аралык эмгек миграциясы, айрым көйгөйлөрдү оң жагына чечүү менен бирге, башка чөйрөлөрдө терс учурларды жаратат.

Ошентип, миграция ар кандай өлкөлөрдө жана коомдордо талаш-тартышка себеп болуп, заманбап дүйнөдөгү эң курч маселелердин бири болуп саналат. Мигранттар көбүнчө ЖМКда качкындар тарабынан көрсөтүлгөндүгүнө карабастан, мигранттардын 90%га жакыны экономикалык себептер менен коңшу

өлкөлөргө кетип жатышат. Бул 90% көпчүлүк учурларда экономикалык өсүшкө өбөлгө түзөт, анткени алар жумушчу күч жетишпеген өндүрүш тармактарын толтурушат. Мындан тышкары, миграция дүйнөлүк ИДПнын өсүшүнө өбөлгө түзөт: калктын 3,4% (бул дүйнөдөгү мигранттардын үлүшү) дүйнөлүк ИДПнын 10% га жакынын камсыз кылат [7].

Миграция глобалдык мүнөзгө ээ, бул глобалдык ыкмаларды жана глобалдык чечимдерди талап кылат.

Адабияттар:

1. Смондырева С.Н., Никонова Я.И. Международные миграционные потоки: новые тенденции. // Международный студенческий научный вестник. - 2018. - №4-3.
2. Трофимова Т.И. Глобализационные проблемы современной миграции. // Известия Иркутской государственной экономической академии. - 2010. - №1. - 10-14-б.
3. Кириллов Ю.Г., Березина Е.А. Деятельность между-
- народной организации по миграции в вопросах гуманизации миграционной политики в России // Сибирский торгово-экономический журн. - 2011. - №13. - 30-35-б.
4. Ивахнюк И.В. Международная миграция как ресурс развития // Век глобализации. - 2011. - №1. - 67-78-б.
5. UNCTAD (2012). Development and Globalization: Facts and Figures. United Nations. http://unctad.org/en/Publications Library/webgdsdsi2012d2_en.pdf
6. Данные Научно-исследовательского центра содействия международному развитию Института международных организаций и международного сотрудничества НИУ ВШЭ. 2014. <http://www.rcidc.org/news/migrationandremittances 2014>.
7. Зехофер С.Н. Вопрос миграции – источник всех политических проблем Германии. Новости и аналитика 6 сентября 2018.
8. Акаев А.А. Факторный анализ причин внутренней миграции в Кыргызстане. // Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана №2. 2018. С. 148-150.